

etnikum feldarabolásán és a vallási konfliktusok felerősítésén dolgoznak, mivel saját nemzetet akarnak létrehozni az etnikai-szerb terület határai mentén. A nyugati országok szerb-ellenes politikájának az a brit meggyőződés az oka, hogy Szerbia mindig is az oroszok első csatasora lesz az Adriai-tenger felől.

A kézikönyv írói úgy gondolják, hogy Szerbia jelenleg teljesen függ nyugattól, és a nyugati országok arra törekednek, hogy beszivárognak a szerb közigazgatásba, társadalomba, gazdaságba és igazságszolgáltatásba. Ezért Szerbiának egy konkrét nemzetközi szövetséges sincs és arra van utalva, hogy nagyhatalmak között zsonglórködjön.

Az egyik fejezet alapján a nyugati országok médiaháborút indítottak a szerbek és jugoszlávok ellen, beleértve az Amerikai Egyesült Államokat, Németországot, Ausztriát, sőt a Vatikánt is. A nyugati média Miloševićet a Balkán Hitlerként démonizálta. A nyugati országok a szerb háborús bűnöket, mint például a srebrenicai mészárlást, pedig szisztematikusan eltúlozzák.

A koszovói háború a tankönyv alapján a koszovói albánok hűtlensége miatt tört ki, és az albánok Szerbia elleni erőszaka a második világháborútól egészen Jugoszlávia széteséséig nyúlik. A könyv szerint a NATO számos civil épületet is bombázott, és olyan nemzetközileg betiltott urán lőszert használt, amelynek sugárzása miatt a mai napig halnak meg emberek.

Ahogy látjuk, a szerbek áldozatként tüntetik fel magukat, akiket évszázadok óta korlátoznak a nagyhatalmak, mivel Szerbia a geopolitikai céljaik útjában áll. A szerbek szerint Jugoszlávia szétesésének kiváltói a szlovének, horvátok és albánok voltak. A szerbek csak megvédték magukat. A világmédia pedig antiszerb érdekeket képvisel.

A horvát látásmód ennek az ellentéte. Szerintük az 1990-es háborúkat a szerb agresszió és a nagy-szerb törekvés váltotta ki. A horvátok mindig csak reagáltak a szerb katonai és politikai agresszióra, és diplomatikus ajánlatokat tettek. Mivel a szerbek és bosnyákok a horvátok történelmi életterét fenyegették, Horvátországnak muszáj volt beavatkoznia.

Összegezve azt mondhatjuk, hogy a valóság elfogult megítélése és eltorzítása csak újabb nemzeti konfliktusokhoz vezethet. A diákok egyoldalúan és tolerancia nélkül ismerik meg a múltjukat. De mit is tehetünk ez ellen?

2011-ben összefogott több jugoszláv utódállamban működő civil szervezet és létrehozta a REKOM-ot, avagy a *Regionális Bizottságot*, hogy egy millió aláírást gyűjtsenek, és a kormányokat olyan regionális bizottságok létrehozására ösztönözzék, amelyek az áldozatok, elüldözöttek és a háborús bűnösök sorsát tudományosan és előítélet mentesen dokumentálják. Azonban az aláírásoknak csak a fele gyűjt össze. Szerbia, Macedónia és Koszovó államfői megtagadták az aláírásgyűjtést.

A REKOM vezetője, Nataša Kandić a „berlini folyamat” nevű kezdeményezésben látja a múlt feldolgozásának reményét. A kezdeményezés konferenciáit 2014 óta minden évben megtartják, és az EU támogatja a nyugat-balkáni országok együttműködését. Ezen kívül új tankönyvekre és jobb tanárképzésre lenne szükség a szerb és horvát oktatási rendszerben. Zágrábban létrejött a német-horvát „Európai Képzési Központ”, ahol európai képzési terveket dolgoztak ki. Azonban az intézmény 2016-ban bezárt pénzügyi okokból.

Kovács Beáta

Módjában áll-e Kínának meghátrálni – avagy válságenyhítés a népi ellenállás árnyékában

Quek, Kai - Johnston, Alastair Iain: Can China Back Down? Crisis De-escalation in the Shadow of Popular Opposition = International Security, Vol. 42, Winter 2017, No. 3, 6–36. p.

Számos elemző véli úgy Kínán belül és kívül, hogy a közhangulat jelentősen befolyásolja Kína erőfitogtatáson alapuló politikáját a Kelet- és a Dél-kínai-tengeren. Elképzelhetőnek tartják, hogy a kínai vezetésnek az etnikai zavargásokból, a társadalmi-gazdasági egyenlőtlenségekből, a környezet pusztulásából és a gazdaság lassulásából fakadó belföldi bizonytalansággal is szembe kell néznie. Ebből következően a rezsimnek elemi érdeke keménykezű külpolitikát folytatni, hogy elterelje az ott-honi bajokról a figyelmet. Ráadásul a kínai köztudatban tartja magát az a narratíva, hogy Kínát száz éven keresztül megalázták az erősebb imperialista hatalmak, ezért érzékenyen reagál minden, az ország területét

és szuverenitását fenyegető fejleményre. Ez magyarázza Kína agresszív külpolitikáját, ugyanakkor be is határolja a rezsím lehetőségeit abban az esetben, ha csillapítani szeretné a már katonai fázisba lépett válsághelyzet hőfokát.

A szerzőpáros azonban nem feltétlenül osztja a fenti nézetet, ti. hogy a belföldi politikai nyugtalanság teljes mértékben megmagyarázná Kína tengeri magatartását az elmúlt egy évtized során. A kínai vezetés ugyanis még mindig magabiztosan ül a nyeregben: kézben tartja a hivatalos média által küldött üzeneteket, valamint jelentős belbiztonsági hálózattal, félkatonai és katonai erőforrásokkal rendelkezik, tehát nincs mitől tartania. Ellenben jelen vannak más tényezők is: egyéb „trónkövetelők” feltűnése a kínai felségvizeken, a súlyosbodó biztonsági dilemma az Egyesült Államokkal szemben, a katonai berendezkedésnek való alárendeltség, illetve a szimultán megfelelni vágyás a kínai elitnek és a közvéleménynek. Más is állhat tehát Kína viselkedésének hátterében. Ugyanakkor még Kína ellenfeleinek és az USA-nak is az az érdeke, hogy Kínának nagyobb mozgástere legyen egy-egy területi konfliktus eszkalálódása esetén anélkül, hogy emiatt túl nagy árat kellene belföldön fizetnie.

Egy 2015-ös Kínában végzett országos felmérés alapján a szerzők arra a kérdésre keresik a választ, hogy milyen viselkedésbeli és retorikai stratégiák segíthetnek a kínai vezetésnek abban, hogy minimalizálja az önmegtartóztatás „árát” a közvélemény szemében egy-egy vitatott terület feletti konfliktusban. A kísérlet során egy valóságyszerű helyzetet vázoltak fel: a scenárió szerint Japán létesítményeket hoz létre (a valóságban is) vitatott szigeteken, amit a kínai vezetés a japán befolyás kiterjesztéseként értékel, és katonai erő bevetésével fenyegetőzik, majd kihátrál a konfliktusból. Ezt követően megvizsgálták, hogyan változna a kínai vezetés támogatottsága különböző kihátrálási politikák esetén. Azt találták, hogy létezik néhány olyan stratégia és gondolatmenet, amelyre a közvélemény jobban reagál, és így kisebb veszteséget idéz elő a vezetés támogatottságában, mint mások. Ilyen pl. az erőszak helyett gazdasági szankciók kilátásba helyezése; ha Kína saját békés természetére hivatkozik; ha az ENSZ felajánlja, hogy közvetít a felek között; ha a vezetés elismeri, hogy a háború negatívan hat a gazdaságra. A kísérletben az

egyetlen kihátrálási ok, amely még növelte is a közvélemény szemében a presztízsveszteséget, az volt, ha az USA katonai fenyegetései miatt hátrált meg a kínai kormány.

Ezek a megállapítások igen fontosak lehetnek egy-egy válsághelyzet kezelésénél, főleg ha nem az a cél, hogy a szembenálló fél fölé kerekedjen Kína, hanem csak az, hogy valamiképp „lejjebb csavarja” a konfliktus hőfokát, vagy amikor attól lehet tartani, hogy egy ponton túl már egyik fél számára sem lesz visszaút. Minél inkább elköteleződik ugyanis Kína egy-egy konfliktusban, annál nehezebb presztízsveszteség nélkül visszakozni, vagy akár ez utóbbi szándéknak hangot adni. Ugyanakkor a kísérlet azt mutatta, hogy bizonyos politikai lépések segítségével elegendő mozgásteret szerezhethet a kínai vezetés akár engedmények megtételére is. Amennyiben a kínai vezetés már a válsághelyzet korai szakaszában hajlandó csillapítani egy-egy konfliktust, megmaradhat a mozgástere.

A cikk első részében a szerzők bemutatják az ún. „audience cost”-tal kapcsolatos szakirodalmat, vagyis hogy mekkora presztízsveszteséget szenved el egy vezetés a közvélemény szemében, ha egy katonai válsághelyzet előbb eszkalálódik, majd a vezetés kihátrál belőle, illetve milyen lehetőségei vannak a vezetésnek, hogy mérsékelje a kihátrálás belpolitikai árát. E szakirodalom nagy hiányossága, hogy a kísérleteket jórészt amerikaiak körében végezték, tehát kérdéses, hogy mennyire lehet ezekből általános következtetéseket levonni a közvélemény működését illetően. Az autoriter berendezkedésű államokban ugyanis a népet kifejezetten arra szocializálják, hogy kritikátlanul támogassa a nacionalista vagy szuverenitással kapcsolatos törekvéseket. Másrészt ezek a kísérletek hipotetikus helyzetekkel dolgoznak, és nem veszik figyelembe, hogy a vezetés a konfliktus során is juthat olyan új információhoz, amely joggal ösztönözheti arra, hogy kihátráljon egy konfliktusból, és ezt akár kommunikálja is a közvélemény felé. A vezetők tehát mindig rendelkeznek olyan retorikai eszközökkel, amelyekkel csökkenthetik a belföldi presztízsveszteséget.

A második részben a szerzők leírják, hogyan tervezték meg és hogyan kiviteleztek a kísérletet Kínában. Igyekeztek valós scenáriót választani, egy létező, potenciálisan veszélyes területi konfliktust Kína

és Japán között. Bár a kísérletben nem nevezték meg a konkrét helyszínt, ilyen feszültségforrás valóban létezik a két ország között. A japán nevén Szenkaku-szigeteket (kínaiul: Diauju-szigetek) Japán 2012-ben vásárolta meg egy magántulajdonostól, de Kína is a magáénak követeli őket, és azóta rendszeresen küld hadihajókat a térségbe. Szakértők szerint, amennyiben Japán elkezdene létesítményeket építeni ezeken a szigeten, Kína akár fegyveres konfliktust is kirobbanhatna, az USA pedig kénytelen lenne japán szövetségese segítségére sietni. A megkérdoztetek ugyanazt a helyzetleírást kapták (egy jövőben kialakuló, potenciális válsághelyzetről), de különböző magyarázatokat kellett értékelniük aszerint, hogy milyen módon hátrált ki a vezetés ebből a helyzetből. Az első kihátrálási mód az ENSZ közvetítése volt, ami azért is érdekes, mert Kína mostanában kifejezetten elutasította, hogy harmadik fél közvetítsen területi konfliktusaiban. Ugyanakkor egy harmadik fél közvetítése esetlegesen kisebb presztízsveszteséggel járna, mint ha kétoldalú tárgyalások során fújna visszavonulót. A második lehetőség az volt, hogy az USA fenyegetésének hatására hátrál meg a kínai vezetés. Ez is racionális indok lehetne a meghátrálásra, hiszen az USA nagyobb katonai erővel bír, mint Kína. A harmadik lehetőség a Kína békés természetére való hivatkozás volt. Ez azért lehet működőképes retorika, mert ha valaki egy csoporthoz tartozónak érzi magát, hajlamos lesz arra, hogy a csoporton belül működő normának megfelelően viselkedjék. Tehát ha a csoportról, Kínáról kimondjuk, hogy békés, akkor a tagok úgy is fognak viselkedni a csoportkonformitás jegyében. A negyedik esetben a kínai vezetők a háború gazdasági árára hivatkozva vonulnak vissza a konfliktusból, hiszen a kommunista vezetésnek nagyon fontos Kína gazdasági fejlődése. Az ötödik esetben katonai eszközök helyett gazdasági szankciókat vet be a kínai vezetés a másik országgal szemben, ami gyakori büntető eszközzé vált mostanában a nemzetközi porondon. A hatodik esetben pedig a vezetés homályosabb fenyegetést fogalmazott meg, hogy megmaradjon a mozgástere. Minél kevésbé pontos és ultimátumszerű ugyanis egy fenyegetés, annál nehezebb számon kérni a vezetésen, hogy mennyire volt következetes.

A válaszadók visszajelzéseinek részletes bemutatása után a szerzők összegzik a kísérlet tanulságait. Ezek alapján úgy tűnik, hogy a kínai

közvélemény fogékony arra, ha a katonai erő alkalmazásának gazdasági költségeit emlegetik. Azt is elfogadnák, hogy a kínai nép szerepidentitása alapján békés, ezért vonul vissza a katonai konfliktustól. Annak is látják az előnyeit, ha egy harmadik fél, pl. az ENSZ közvetít, azt pedig különösen elfogadhatónak tartják, ha katonai fellépés helyett egyéb szankciókkal sújtásák az ellenséges országot. A társadalom különböző csoportjai más és más érvelési rendszerekre fogékonyak inkább, a kínai vezetésnek tehát adott esetben módjában áll kombinálni ezeket a stratégiákat. Ugyanakkor azt is látni kell, hogy egy eszkalálódó fegyveres konfliktus során nehezebb a társadalom békés csoportjait mobilizálni. Ilyen esetben a kínai vezetésnek valószínűleg titkos tárgyalásokat is kellene folytatnia az USA-val annak érdekében, hogy ne tűnjön úgy, mintha Kína az amerikai fenyegetés hatására hátrálna meg, hiszen ennek hatására még inkább fellángolnának a kínai nacionalista indulatok, és beszűkítenék a vezetés mozgástereit. Ha valóban úgy gondoljuk, hogy a kínai vezetést erősen befolyásolja a kínai közvélemény, akkor nem célszerű egy – sokak által sürgetett – keményebb amerikai fellépéssel lépéskényszerbe hozni.

Pethő-Szirmai Judit

Zsidók Ukrajnában

Zisel, J. – Chruslinska, I.: Antisemitismus als Fakt und Stereotyp Juden in der Ukraine: Ein Gespräch = Osteuropa, 2017, No. 5. 87–90 p.

Az ukrajnai zsidó társadalom 1991 óta mélyreható változásokon ment keresztül. A „szovjet zsidóból” először „zsidó Ukrajnából” lett, később aztán „ukrán zsidó”. Manapság a Szovjetunióra jellemző állami antiszemitizmus Ukrajnában már nem jellegzetes. A zsidók mai helyzetéről Ukrajnában kérdezi Iza Chruslinska, lengyel író és fordító, Josyf Zysel's-t, aki ukrán aktivista az emberi jogokért, a Helsinki csoport tagja, és az Ukrajnai zsidó szervezetek és egyházak szövetségének elnöke. A német nyelvű cikk a Kijevben megjelent interjújának rövidített formája.

Arra a kérdésre, hogy van-e különbség az „ukrán zsidó” és a „zsidó Ukrajnából” kifejezések között, Zysel's válasza egyértelműen igenlő. Itt